

Сумський державний педагогічний університет
імені А.С.Макаренка

Навчально-науковий інститут фізичної культури

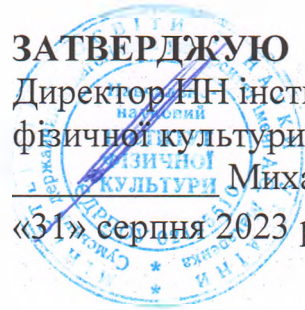
Кафедра логопедії

ЗАТВЕРДЖУЮ

Директор НН інституту
фізичної культури

Михайло ЛЯННОЙ

«31» серпня 2023 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Спеціальна психологія

Галузь знань: 01 Освіта/Педагогіка

Спеціальність: 016 Спеціальна освіта (016.01 Логопедія)

Освітньо-професійна програма: Спеціальна освіта (Логопедія)

Перший (бакалаврський) рівень вищої освіти

Мова навчання: українська

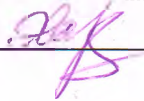
Погоджено науково-методичною
комісією

НН інституту фізичної культури

«31» серпня 2023 р.

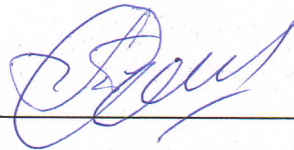
Голова

Людмила МОРОЗ, к. п. н., доцент

Розробник: Тамара ХАРЧЕНКО, кандидат психологічних наук, доцент
кафедри логопедії

Робоча програма розглянута і схвалена на засіданні кафедри логопедії
Протокол № 1 від «29» серпня 2023 р.

Завідувач кафедри
Анатолій КРАВЧЕНКО, к.п.н., професор

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Освітній ступінь	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	
Кількість кредитів – 4	бакалавр	Обов’язкова	
		Рік підготовки 3, семестри:	
		1-й	2-й
Семестр			
1-й			
Лекції			
22 год.			
Практичні, семінарські			
24 год.			
Самостійна робота			
72 год.			
Консультації:			
2			
Вид контролю: залік			
Загальна кількість годин – 120			

Опис навчальної дисципліни (заочна форма навчання)

Найменування показників	Освітній ступінь	Характеристика навчальної дисципліни	
			заочна форма навчання
Кількість кредитів – 4	бакалавр	Обов'язкова	
		Рік підготовки 3, семестри:	
		1-й	2-й
Семестр			
1-й			
Лекції			
4 год.			
Практичні, семінарські			
6 год.			
Самостійна робота			
108 год.			
Консультації: 2 год.			
Вид контролю: залік.			
Загальна кількість годин – 120			

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Дисципліна належить до варіативної частини циклу професійної та практичної підготовки фахівців за спеціальністю “Спеціальна освіта. Логопедія” першого (бакалаврського) рівня.

Метою навчального курсу «Спеціальна психологія» є формування у студентів знання про сутність та закономірності психічного розвитку, що відхиляється від норми, про види дізонтогенії та закономірності психічного дізонтогенезу в рамках основних нозологій (розумова відсталість, затримка психічного розвитку, порушення зору, слуху, мовлення, опорно-рухового апарату, аутизм, патологія характеру, складний дефект), про психологічний супровід осіб з особливими потребами.

Завданнями навчального курсу є:

- засвоєння базових теоретичних знань з окремих проблемних питань спеціальної психології;
- ознайомлення студентів з видами порушень у розвитку особистості особливих дітей, з основними принципами та видами корекційної роботи;
- формування професійної компетентності педагога у роботі з проблемними, шкільнодезадаптованими дітьми масової загальноосвітньої школи;
- розповсюдження гуманістичних поглядів у ставленні до дітей з особливими освітніми потребами;
- розвиток зацікавленості у студентів до сфери корекційно-розвиткової роботи з особливими дітьми.

Програма спирається на попередньо вивчені курси: «Загальна, вікова та соціальна психологія», «Загальна, вікова та педагогічна логопсихологія», «Спеціальна педагогіка», «Психопатологія».

Здобувачі вищої освіти повинні знати:

- передумови виникнення та етапи розвитку спеціальної психології;
- наукові принципи та категорії спеціальної психології;
- методи дослідження в спеціальній психології;
- гуманістичні погляди у ставленні до осіб з особливими потребами;
- сучасні проблемні питання спеціальної психології;
- закономірності психічного дізонтогенезу;
- види відхилень психічного розвитку;
- закономірності психічного розвитку дітей за основними нозологіями (розумова відсталість, затримка психічного розвитку, порушення зору, слуху, мовлення, опорно-рухового апарату, аутизм, патологія характеру, складний дефект);
- концепцію спеціальної психологічної допомоги в системі освіти та шляхи її реалізації;

уміти:

- використовувати загальні та спеціальні методи дослідження спеціальної психології;
- аналізувати літературу з психолого-педагогічних проблем сучасної спеціальної психології;
- розрізняти види психічного дізонтогенезу та враховувати особливості психічного розвитку дітей за основними нозологіями;
- визначати зміст та методи надання психологічної допомоги особам з особливими потребами.

3 Критерії оцінювання результатів навчання

Кількість балів	Критерії оцінювання навчальних досягнень студента
90 – 100	Студент виявляє творчі здібності, вміє самостійно здобувати знання, без допомоги викладача знаходить та опрацьовує необхідну інформацію, вміє використовувати набуті знання і вміння для творчого вирішення навчальних завдань, переконливо аргументує відповіді, обґрунтовує власні міркування та умозаключення.
82 – 89	Студент вільно володіє вивченим обсягом матеріалу, застосовує його на практиці, правильно вирішує навчальні завдання, самостійно виправляє допущені помилки, кількість яких не значна, добирає аргументи для підтвердження думок.
74 – 81	Студент вміє порівнювати, узагальнювати, систематизувати інформацію під керівництвом викладача; в цілому самостійно застосовувати її на практиці; контролювати власну діяльність; виправляти допущені помилки.
64 – 73	Студент відтворює значну частину теоретичного матеріалу, виявляє знання і розуміння основних положень; з допомогою викладача може аналізувати навчальний матеріал, виправляти помилки, серед яких є суттєві.
60 – 63	Студент володіє навчальним матеріалом на рівні, вищому за вихідний, значну частину його відтворює на репродуктивному рівні, з допомогою викладача може виправляти значну кількість суттєвих помилок.
35 – 59	Студент володіє матеріалом на рівні окремих фрагментів, що становлять незначну частину навчального матеріалу.
1 – 34	Студент володіє матеріалом на рівні елементарного розпізнання і відтворення окремих фактів, елементів, об'єктів.

Критерії поточного контролю знань і умінь студентів

За одне заняття студент має змогу отримати від 1 до 10:

- виконання кожної практичної роботи оцінюється від 1 до 6 балів.
- виконання кожного самостійного завдання оцінюється від 1 до 4 балів.

Розподіл балів

Поточний контроль										Разом	Сума
Розділ 1		Розділ 2		Розділ 3			Розділ 4		Розділ5		
Т 1.1	Т 1.2	Т 2.1	Т 2.2	Т 3.1	Т 3.2	Т 3.3	Т 4.1	Т 4.2	Т 5.1	60	100
Поточний контроль											
6	6	6	6	6	6	6	6	6	6		
Контроль самостійної роботи										40	
4	4	4	4	4	4	4	4	4	4		

Т 1.1, Т 1.2 ... Т 3.3 – теми розділів

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою
		для екзамену, заліку, курсового проекту (роботи), практики
90 – 100	A	відмінно
82 – 89	B	добре
74 – 81	C	
64 – 73	D	задовільно

60 – 63	E	
35 – 59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання
1 – 34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

4. Засоби діагностики результатів навчання

Засобами оцінювання та методами демонстрування результатів навчання є: залік, усне або письмове опитування, презентації результатів виконаних завдань та досліджень, захист практичних робіт, реферати, інші види індивідуальних та групових завдань тощо.

5. Програма навчальної дисципліни

5.1. Інформаційний зміст навчальної дисципліни

РОЗДІЛ 1. Загальні питання навчального курсу «Спеціальна психологія».

Тема 1.1. Предмет, завдання та методи спеціальної психології.

1. Предмет і завдання спеціальної психології.
2. Наукові принципи та категорії спеціальної психології.
3. Методи дослідження в спеціальній психології.

Тема 1.2. Спеціальна психологія – самостійна галузь науки та практики.

1. Напрями спеціальної психології.
2. Нормотиповий розвиток та розвиток, що відхиляється від норми.
3. Фактори психічного розвитку. Первинні та вторинні порушення (дефекти) розвитку.
4. Вчення про компенсацію. Види дізонтогенії.
5. Загальні закономірності розвитку, що відхиляється від норми.

РОЗДІЛ 2. Психічний розвиток при дізонтогеніях по типу ретардації.

Тема 2.1. Психологія розумово відсталості дитини.

1. Предмет і задачі психології розумово відсталості дітей. Історія становлення даного наукового напрямку.
2. Причини розумової відсталості. Класифікація за ступенем важкості.
3. Особливості розвитку пізнавальної сфери розумово відсталості дітей.
4. Особливості розвитку особистості та емоційно-вольової сфери розумово відсталості дітей.
5. Особливості діяльності розумово відсталості дітей.

Тема 2.2. Психологія дітей із затримкою психічного розвитку (ЗПР).

1. Предмет і задачі психології дітей із ЗПР. Історичний екскурс.
2. Причини та механізми ЗПР. Класифікація за ступенем важкості.
3. Особливості розвитку пізнавальної сфери дітей із ЗПР.
4. Особливості розвитку особистості та емоційно-вольової сфери дітей із ЗПР.
5. Особливості діяльності дітей, що мають слабо виражені відхилення у психофізичному розвитку.

РОЗДІЛ 3. Психічний розвиток при дізонтогеніях дефіцитарного типу.

Тема 3.1. Сурдопсихологія.

1. Предмет і задачі сурдопсихології. Історія становлення сурдопсихології.
2. Причини порушення слуху. Психолого-педагогічна класифікація порушень слухової функції у дітей.
3. Особливості розвитку пізнавальної сфери у дітей з порушеннями слуху.
4. Особливості розвитку особистості та емоційно-вольової сфери дітей з порушеннями слуху.

5. Особливості діяльності дітей з порушеннями слуху.

Тема 3.2. Тифлопсихологія.

1. Предмет і задачі тифлопсихології. Історія становлення тифлопсихології.
2. Причини порушення зору. Класифікація порушення зорової функції у дітей.
3. Особливості розвитку пізнавальної сфери у дітей з порушеннями зору.
4. Особливості розвитку особистості та емоційно-вольової сфери дітей з порушеннями зору.
5. Особливості діяльності дітей з порушеннями зору.

Тема 3.3. Психологія дітей з порушеннями функцій опорно-рухового апарату (ДЦП).

1. Предмет і задачі психології дітей з ДЦП. Історія становлення даного наукового напрямку.
2. Специфіка рухового розвитку при ДЦП. Структура порушення та форми ДЦП.
3. Особливості розвитку пізнавальної сфери у дітей з ДЦП.
4. Особливості розвитку особистості та емоційно-вольової сфери дітей з ДЦП.
5. Особливості діяльності дітей з ДЦП.

РОЗДІЛ 4. Психічний розвиток при асинхроніях з перевагою розладів емоційно-вольової сфери та поведінки.

Тема 4.1. Психологія дітей з розладами аутистичного спектру (РАС).

1. Предмет і задачі психології дітей з РАС. Історія становлення даного наукового напрямку.
2. Причини та механізми виникнення РАС, їх психологічна сутність. Класифікація станів за ступенем важкості.
3. Особливості розвитку пізнавальної сфери у дітей з РАС.
4. Особливості розвитку особистості та емоційно-вольової сфери дітей з РАС.
5. Особливості діяльності дітей з РАС.

Тема 4.2. Психологія дітей з дисгармонічним складом особистості.

1. Предмет, задачі та історія становлення психології дітей з дисгармонічним складом особистості.
2. Причини дисгармонічного розвитку.
3. Типологія патологічних характерів.
4. Діагностика і корекція дисгармонічного розвитку.

РОЗДІЛ 5. Психічний розвиток дітей зі складними порушеннями розвитку.

Тема 5.1. Психологія дітей зі складними порушеннями розвитку.

1. Предмет і задачі психології дітей зі складними порушеннями розвитку. Історія становлення даного наукового напрямку.
2. Причини складних порушень розвитку. Підходи до класифікації дітей зі складними порушеннями розвитку.
3. Особливості розвитку пізнавальної сфери у дітей зі складними порушеннями розвитку.
4. Особливості розвитку особистості та емоційно-вольової сфери дітей зі складними порушеннями розвитку.
5. Особливості діяльності дітей зі складними порушеннями розвитку.

5.2. Структура та обсяг навчальної дисципліни

Назви розділів і тем	Кількість годин									
	Денна форма					Заочна форма				
	Усього	у тому числі				Усього	у тому числі			
		Лекції	Практ.	Сам. роб.	Консул.		Лекції	Практ.	Сам. роб.	Консул.
РОЗДІЛ 1. ЗАГАЛЬНІ ПИТАННЯ НАВЧАЛЬНОГО КУРСУ «СПЕЦІАЛЬНА ПСИХОЛОГІЯ»										
Тема 1.1. Предмет, завдання та методи спеціальної психології.	11	2	2	7		11	1	1	9	
Тема 1.2. Спеціальна психологія – самостійна галузь науки та практики.	16	4	4	8		12	1	1	10	
РОЗДІЛ 2. ПСИХІЧНИЙ РОЗВИТОК ПРИ ДІЗОНТОГУНІЯХ ПО ТИПУ РЕТАРДАЦІЇ										
Тема 2.1. Психологія розумово відсталої дитини.	11	2	2	7		11	1	1	9	
Тема 2.2. Психологія дітей із затримкою психічного розвитку (ЗПР).	11	2	2	7		12		1	11	
РОЗДІЛ 3. ПСИХІЧНИЙ РОЗВИТОК ПРИ ДІЗОНТОГЕНІЯХ ДЕФІЦИТАРНОГО ТИПУ										
Тема 3.1. Сурдопсихологія.	11	2	2	7		12	1	1	10	
Тема 3.2. Тифлопсихологія.	11	2	2	7		12		1	11	
Тема 3.3. Психологія дітей з порушеннями функцій опорно-рухового апарату (ДЦП).	11	2	2	7		12			12	
РОЗДІЛ 4. ПСИХІЧНИЙ РОЗВИТОК ПРИ АСИНХРОНІЯХ З ПЕРЕВАГОЮ РОЗЛАДІВ ЕМОЦІЙНО-ВОЛЬОВОЇ СФЕРИ ТА ПОВЕДІНКИ										
Тема 4.1. Психологія дітей з розладами аутистичного спектру (РАС).	11	2	2	7		14			12	2
Тема 4.2. Психологія дітей з дисгармонічним складом особистості.	11	2	2	7		12			12	
РОЗДІЛ 5. ПСИХІЧНИЙ РОЗВИТОК ДІТЕЙ ЗІ СКЛАДНИМИ ПОРУШЕННЯМИ РОЗВИТКУ										
Тема 5.1. Психологія дітей зі складними порушеннями розвитку.	14	2	4	8	2	12			12	
Усього годин	120	22	24	72	2	120	4	6	108	2

6.Рекомендовані джерела інформації

Основна:

1. Астапов В.М. Психология детей с нарушениями и отклонениями психического развития: хрестоматия. /В.М.Астапов, Ю.В.Микадзе. – 2-е изд. – СПб.: Питер, 2008. – 384с.
2. Бочелюк В.Й., Турубарова А.В. Психологія людини з обмеженими можливостями: навч.посіб. К.: Центр учбової літератури, 2011. 267 с.

3. Выготский Л. С. Основы дефектологии. Собрание сочинений / Л. С. Выготский. – М.: Просвещение, 1983. Т.5 – 136 с.
4. Исаев Д.Н., Колосова Т.А. Практикум по психологии умственно отсталых детей и подростков. С-Пб.: КАРО, 1012. – 176 с.
5. Кобильченко В. В. Спеціальна психологія: підручник / Вадим Кобильченко, Ірина Омельченко. – Київ: ВЦ «Академія», 2020. – 224 с.
6. Лебединская К.С., Лебединский В.В. Нарушения психического развития у детей и подростков. – М.: Академический проект, 2018. – 303с.
7. Лебединский В.В., Бардышевская М.К. Диагностика эмоциональных нарушений у детей: учебное пособие. – М.: Когито-Центр, 2019. – 283 с.
8. Лебединский В.В. Нарушения психического развития у детей: учебное пособие для студентов – 6-е изд. – М.: Издательский центр «Академия», 2011. – 144 с.
9. Мамічева О.В. Корекція затримки психічного розвитку засобами фізичного виховання. – Слов'янськ, 2008. – 168 с.
10. Т.В. Особлива дитина: від народження до 6 років. – К.: Літера лтд Київ, 2008. – 144с.
11. Синьов В.М. Психологія розумово-відсталої дитини: підручник / В.М. Синьов, М.П. Матвєєва, О.П. Рохліна. – К.: Знання, 2008. – 359 с.
12. Синьова Є.П. Тифлопсихологія: підручник / Є.П. Синьова. – К.: Знання, 2008. – 365 с.
13. Стадненко Н.М., Матвєєва М.П., Обухівська А.Г. Нариси з олігофренопсихології / за заг.ред.Н.М.Стадненко – Кам'янець Подільський, 2002.– 200с.
14. Усанова О. Н. Специальная психология. – СПб.: Питер, 2006. – 395с.
15. Шипицына Л.М. Специальная психология: учебник для вузов. – М.: Юрайт, 2023. 287 с.

Додаткова література:

1. Айзенберг Б. И., Кузнецова Л. В. Психокоррекционная работа с детьми, имеющими нарушения психического развития: психотерапия в дефектологии: Книга для учителя / Сост.В. П. Вайзман. – М.: Просвещение, 1992. – 128 с.
2. Борякова Н.Ю. Ступеньки развития. Ранняя диагностика и коррекция задержки психического развития у детей. Учебно-методическое пособие.– М.: Гном-Пресс, 2002 – 64 с.
3. Государев Н.А. Специальная психология: учебное пособие. М.: Ось- 89, 2008. 288 с.
4. Корекційна психопедагогіка (Олігофренопедагогіка) : навчально-методичний посібник / укл. О.В. Гаяш – Ужгород, – ДВНЗ «Ужгородський національний університет», 2021. – 255 с.
5. Основы специальной психологии: учеб. пособие для студ. сред. пед. учеб. заведений/Л.В. Кузнецова, Л.И. Переслени, Л.И. Солнцева и др.; Под ред. Л.В. Кузнецовой.– М.: Издательский центр «Академия», 2002.–480 с.
6. Пожар Л. Психология аномальных детей и подростков – патопсихология / под общ. ред. А.И.Подольского. – М.: Моск. психолого-социальный ин-т, 1996. – 128с.
7. Психодиагностика и коррекция детей с нарушениями и отклонениями развития /Сост. и общ. ред. В.М Астапова, Ю.В. Микадзе. – СПб.: Питер, 2001. – 256 с.
8. Психология аномального развития ребенка: Хрестоматия в 2т. / Под ред.. В.В.Лебединского, М.К.Бардышевской. Т.1, Т.2. – М.: Изд-во МГУ, 2002. – 744 с.

9. Сорокин В.М. Специальная психология: учеб. пособие / Под научн. ред. Л.М. Шипицыной. – СПб.: Речь, 2003. – 216 с.

10. Специальная психология: Учебное пособие / Лубовский В.И., Розанова Т.В., Солнцева Л.И. и др.; Под ред. В.И.Лубовского. – 3-е изд.; стереотип. – М.: АCADEMiA, 2006. – 461с.

7. Питання до заліку

1. Предмет та задачі спеціальної психології.
2. Принципи і методи спеціальної психології. Категорії спеціальної педагогіки та психології.
3. Історія становлення спеціальної психології.
4. Основні розділи спеціальної психології.
5. Проблема норми розвитку. Фактори психічного розвитку людини.
6. Види дізонтогеній. Загальні закономірності розвитку, що відхиляється від норми.
7. Предмет та задачі психології розумової відсталості. Історія становлення психології розумової відсталості.
8. Причини розумової відсталості. Класифікація за ступенем важкості.
9. Розвиток уваги, відчуттів та сприйняття у розумово відсталих дітей.
10. Розвиток пам'яті, мовлення та мислення у розумово відсталих дітей.
11. Розвиток особистості та емоційно-вольової сфери розумово відсталих дітей.
12. Розвиток діяльності розумово відсталих дітей.
13. Предмет та задачі психології дітей зі слабо вираженими відхиленнями у психічному розвитку. Історія психології дітей із ЗПР.
14. Причини та механізми слабо виражених відхилень. Класифікація слабо виражених відхилень.
15. Розвиток уваги, відчуття та сприйняття у дітей з ЗПР.
16. Розвиток пам'яті, мислення, мовлення у дітей з ЗПР.
17. Розвиток особистості та емоційно-вольової сфери дітей з ЗПР.
18. Діяльність дітей з ЗПР.
19. Предмет та задачі сурдопсихології. Історія становлення сурдопсихології.
20. Причини порушення слуху. Класифікація порушень слухової функції у дітей.
21. Розвиток уваги, відчуття та сприйняття у дітей з порушенням слуху.
22. Розвиток мовлення, пам'яті та мислення у дітей з порушенням слуху.
23. Розвиток особистості та емоційно-вольової сфери дітей з порушенням слуху.
24. Особливості діяльності дітей з порушенням слуху.
25. Предмет та задачі тифлопсихології. Історія становлення тифлопсихології.
26. Причини порушення зору. Класифікація порушень зорової функції у дітей.
27. Розвиток уваги, відчуття та сприйняття у дітей з порушенням зору.
28. Розвиток мовлення, пам'яті та мислення у дітей з порушенням зору.
29. Розвиток особистості та емоційно-вольової сфери дітей з порушенням зору.
30. Особливості діяльності дітей з порушенням зору.
31. Предмет та задачі психології дітей з порушеннями функцій опорно-рухового апарату. Історія становлення психології дітей з ДЦП.
32. Специфіка рухового розвитку при ДЦП. Структура порушення. Форми ДЦП.
33. Розвиток уваги, відчуття та сприйняття у дітей з ДЦП.
34. Розвиток мовлення, пам'яті та мислення у дітей з ДЦП.
35. Розвиток особистості та емоційно-вольової сфери дітей з ДЦП.

36. Особливості діяльності дітей з ДЦП.
37. Предмет та задачі психології дітей з РАС. Історія становлення психології дітей з РАС.
38. Причини та механізми виникнення РАС. Класифікація станів за ступенем важкості.
39. Розвиток уваги, відчуття та сприйняття у дітей з РАС.
40. Розвиток пам'яті, мислення, уяви та мовлення у дітей з РАС.
41. Розвиток особистості та емоційно-вольової сфери дітей з РАС.
42. Особливості діяльності дітей з РАС.
43. Предмет та задачі психології дітей з дисгармонічним складом особистості. Історія становлення психології дітей з дисгармонічним складом особистості.
44. Причини дисгармонічного розвитку. Типологія патологічних характерів.
45. Предмет та задачі психології дітей зі складними порушеннями розвитку. Історія становлення психології дітей зі складними порушеннями розвитку.
46. Причини складних порушень розвитку. Класифікація дітей зі складними порушеннями розвитку.
47. Особливості розвитку пізнавальної сфери дітей зі складними порушеннями розвитку.
48. Особливості розвитку особистості та емоційно-вольової сфери дітей зі складними порушеннями розвитку.
49. Особливості діяльності дітей зі складними порушеннями розвитку.